

Interna affärer i livbolagen

– en uppföljande granskning

Interna affärer i livbolagen

– *en uppföljande granskning*

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
UTGÅNGSPUNKTER	2
Nya bestämmelser för livbolagen	2
Omfattning av undersökningen	3
LIVBOLAGENS RIKTLINJER FÖR KONCERNINTERNA AFFÄRER	4
God standard för riktlinjer om hantering av koncerninterna affärer	4
Resultat av undersökningen om riktlinjer för koncerninterna affärer	5
Uppföljning av undersökningen	6
OBEROENDE LEDAMÖTER I STYRELSEN	8
UPPLYSNINGAR I ÅRSREDOVISNINGEN	10
Nya regler om närståendeupplysningar	10
Resultat av undersökningen om upplysningar i årsredovisningen	11
Uppföljning av undersökningen om upplysningar i årsredovisningen	14

Sammanfattning

FI har under flera år pekat på behovet av förtroendeskapande åtgärder inom livbolagssektorn där ömsesidigheten gör att spararnas intressen måste särskilt beaktas. En sådan åtgärd är att transaktioner mellan bolag i en grupp eller koncern är väl genomlysta. Det är väsentligt att livförsäkringsbolagen har utarbetat och dokumenterat riktlinjer för hur koncerninterna affärer ska hanteras för att motverka risken för intressekonflikter. Ytterst handlar det om att livspararnas pengar är skyddade. FI har tillsammans med företrädare för icke vinstutdelande livbolag diskuterat kriterierna för vad god standard innebär när det gäller regler och rutiner vid interna affärer. Den standard som utvecklats för koncerninterna affärer är ett led i att ge bolagens ledningar och styrelser vägledning i detta arbete.

3

Under våren 2005 genomförde FI en temaundersökning av regelverket för koncerninterna affärer i åtta icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag och ett ömsesidigt livbolag. De bolag som ingick i undersökningen var Folksam Liv, KPA Pensionsförsäkring, Länsförsäkringar Liv, Nordea Liv I, SalusAnsvar Liv, SEB Trygg Liv Gamla, SEB Trygg Liv Nya, Skandia Liv och SPP Liv.

FI kunde efter att ha granskat regelverken hos de nio bolagen konstatera att huvuddelen av bolagen inte hade prioriterat arbetet med att ta fram regler kring internaffärer. Endast Nordea Liv I hade enligt FI:s uppfattning ett i huvudsak komplett regelverk för styrning och kontroll av interna affärer. Övriga åtta bolag hade riktlinjer som i vissa delar kunde anses tillfredsställande men i andra inte ansågs vara tillräckligt tydliga eller konkreta.

FI redovisade sina synpunkter till bolagen som numera kompletterat eller omarbetat riktlinjerna. Det finns därför numera tillfredsställande styrdokument på plats hos de undersökta bolagen.

Undersökningen omfattade även en granskning av styrelsesammansättningen i de nio livbolagen med anledningen av de nya lagbestämmelserna om styrelsernas oberoende. FI anser att lagstiftarens krav är uppfyllt.

FI har också granskat de nio livbolagens årsredovisningar för att undersöka hur väl de uppfyller kraven på redovisning av närstående i årsredovisningarna. FI kan konstatera att åtta bolag har infört upplysningar men att information om förhållande till närstående företag, internprissättning och överskådlighet kan förbättras. Vidare noteras att SalusAnsvar Liv så sent som den 15 december helt saknade information enligt de nya bestämmelserna om internprissättning och närståendeavtal.

Författare: Sören Cardell

Utgångspunkter

FI har under flera år pekat på behovet av förtroendeskapande åtgärder inom livbolagssektorn. En sådan åtgärd är att transaktioner mellan bolag i en grupp eller koncern är väl genomlysta. Den standard som utvecklats för koncerninterna affärer är ett led i att ge bolagens ledningar och styrelser vägledning i detta arbete.

Finansinspektionen genomförde 2004 en kartläggning av transaktioner med närstående företag i åtta icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag och ett ömsesidigt livbolag. De nio bolag som ingick i kartläggningen var KPA Pensionsförsäkring, Länsförsäkringar Liv, Nordea Liv I, SalusAnsvar Liv, SEB Trygg Liv Nya, SEB Trygg Liv Gamla, Skandia Liv och SPP Liv samt det ömsesidiga Folksam Liv. I rapporten Internaffärer i nio livbolag (2004:2) redogjorde FI för sina iakttagelser och slutsatser. FI presenterade också översiktligt sin uppfattning om vad god standard vid hantering av koncerninterna transaktioner innebär samt vilken information som bör lämnas i årsredovisningen. Vid ett antal gemensamma möten har företrädare för FI och de berörda bolagen under våren 2004 diskuterat kriterierna för god standard. Till sammans med bestämmelser i lag och föreskrifter inom de aktuella områdena har standarden varit utgångspunkt för temaundersökningen som ligger till grund för denna rapport. Den goda standarden för interna affärer har också dokumenterats som ett metodstöd, vilket sedan en tid finns publicerad på FI:s hemsida¹.

Nya bestämmelser för livbolagen

Genom en ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713) infördes från den 1 juli 2004 bland annat kravet att styrelserna ska fastställa riktlinjer för hantering av intressekonflikter. I propositionen Förstärkt skydd till försäkringstagare i livförsäkringsbolag² som låg till grund för lagändringen, framhölls att riktlinjerna i första hand ska fungera som ett verktyg för att främja bolagsinterna kontroll. Riktlinjerna bör ge vägledning i beslut som avser förmögens- och riskfördelning mellan olika intressentgrupper i livbolagen. Kommentarer kan tolkas så att riktlinjerna inte enbart ska vara av policykaraktär utan att de ska vara tydliga och ge konkret vägledning. FI har i lagtexten givits möjlighet att förelägga bolaget eller styrelsen att vidta rättelse om riktlinjerna inte är tillfredsställande med hänsyn till bolagets verksamhet.

Ändringarna i lagen innebar också att mer än hälften av styrelseledamöterna i ömsesidiga bolag och icke vinstutdelande försäkringsaktiebolag ska vara personer som inte är anställda i eller styrelseledamöter i närstående bolag. Genom andra ändringar i försäkringsrörelselagen förtydligades jävsituationer för styrelseledamöter och verkställande direktörer.

I rapporten Internaffärer i nio livbolag föreslogs att icke vinstutdelande och ömsesidiga livbolag i sin årsredovisning öppet redovisar dels väsentliga närstående transaktioner, dels hur internpriser sätts. Detta ledde till att FI:s före-

¹ www.fi.se publicerat Metodstöd vid tillsyn av koncerninterna affärer i livbolag

² Prop 2003/04:109

skrifter och allmänna råd om årsredovisning för försäkringsbolag³ kompletterades med nya krav på tilläggsupplysningar. De utökade upplysningskraven syftar till att återskapa marknadens och allmänhetens förtroende för branschen genom ökad öppenhet och därmed reducerad risk för ogrundade misstankar om otillbörlig vinstutdelning eller annan otillbörlig förmögens- eller risköverföring mellan livbolagens intressegrupper. Upplysningskraven innebär sammanfattningsvis att livbolagen ska ge en samlad bild av förekomsten av närståenderelationer och -transaktioner samt informera om hur och på vilka villkor transaktioner med närstående genomförs.

Omfattning av undersökningen

Under 2005 genomförde FI en uppföljande undersökning hos de nio livbolagen. Avsikten med denna undersökning har varit att granska förutsättningarna för att koncerninterna affärer genomförs i enlighet med lagstiftarens intentioner. Granskningen har omfattat bolagens regelverk för hantering av sådana transaktioner.

Med anledning av nya lagbestämmelser om antalet oberoende ledamöter i styrelsen för livbolag som antingen är ömsesidiga eller bedrivs enligt ömsesidiga principer, undersöktes även sammansättningen av styrelserna ur denna aspekt.

Undersökningen omfattade även en analys av vilken information som lämnats i de nio livbolagens årsredovisningar för år 2004. Denna del av granskningen avsåg att kartlägga hur väl bolagen tillämpar FI:s krav på öppenhet vad gäller väsentliga närståenderelationer och närståendetransaktioner samt internprissättning.

³ FFFS 2004:21

Livbolagens riktlinjer för koncerninterna affärer

- De nio livbolagen hade vid undersökningens början riktlinjer för hantering av intressekonflikter och riktlinjerna omfattade koncerninterna affärer.
- FI kritiserade åtta av de nio bolagen för otydliga riktlinjer
- Under året har bolagen omarbetat och kompletterat sina riktlinjer
- De nio bolagen har nu riktlinjer som rimligtvis säkerställer att otillbörlig vinstutdelning eller annan otillbörlig vinstöverföring inte sker.

God standard för riktlinjer om hantering av koncerninterna affärer

Intressekonflikter finns av olika slag i bolagen. Dels kan intressekonflikter uppstå mellan försäkringstagarkollektivet och aktieägare, delägare eller andra intressenter, dels mellan olika försäkringstagargrupper. I det här sammanhanget behandlas enbart hanteringen av risken för intressekonflikter av det förstnämnda slaget.

Utgångspunkten för bedömningarna av livbolagens regelverk för hantering av koncerninterna affärer har varit FI:s uppfattning om vad som är god standard, efter diskussioner med företrädare för livbolagen. God standard innebär att bolagen har tydliga regler eller instruktioner för hur koncerninterna affärer ska hanteras och att dessa kompletteras med en väldokumenterad processbeskrivning.

God standard innebär att riktlinjerna åtminstone bör innehålla följande:

- krav på identifiering och analys av situationer där effekter av negativa intressekonflikter kan uppstå
- krav på identifiering av jäviga beslutsfattare/beredande handläggare
- beslutsordning med avseende på intressekonflikter
- behovsanalys
- krav på dokumenterat beslutsunderlag
- krav på skriftliga avtal
- specifikation på kontrollåtgärder av exempelvis vinstutdelningsförbudet
- direktiv för uppföljning och rapportering.

Riktlinjerna bör vara konkreta samt ställa krav på att kompletterande instruktioner och process- eller rutinbeskrivningar upprättas, så att det i bolaget finns ett samlat operationellt regelverk för hur risken för intressekonflikter vid interna affärer ska hanteras.

Syftet med en processbeskrivning bör vara att tydliggöra hela kedjan med beredning, beslut och åtgärder som utgör hanteringen av koncerninterna affärer. Den bör visa ansvarsfördelning och arbetsfördelning samt vilka kon-

troller som upprättats för att förhindra överträdelse mot god standard och säkerställa att någon otillbörlig överföring av medel från bolaget inte skett.

God standard innebär även att livbolaget har instruktioner för uppföljning av att kostnaden för tjänsten eller att priset är fortsatt korrekt och rimligt, samt för utvärdering av att man erhållit det man avtalat om. Bestämmelser bör även finnas för hur redovisning av koncerninterna affärer ska ske för att möjliggöra effektiv uppföljning och kontroll av att exempelvis vinstutdelningsförbudet totalt sett inte överträts. I instruktionen för exempelvis compliancefunktionen bör anges funktionens ansvar för kontroll av att regelverket avseende koncerninterna affärer efterlevs och hur risken för vinstutdelningsförbudet hanteras.

7

Som resultat av FI:s diskussioner med företrädare för livbolagen har FI i en metodhandbok presenterat sin uppfattning om god standard. Handboken är avsedd att vara ett stöd i tillsynen likaväl som en vägledning för företagen vid vidareutveckling av en god standard.

Resultat av undersökningen om riktlinjer för koncerninterna affärer

I den inledande delen av undersökningen som genomfördes under december 2004 till februari 2005 granskade FI de nio livbolagens befintliga riktlinjer för hantering av intressekonflikter. Samtliga nio bolag hade riktlinjer. Majoriteten av dessa var upprättade och fastställda av styrelserna under andra halvåret 2004, men hade i flera fall föregåtts av äldre regelverk avseende interna affärer, fördelning av gemensamma kostnader etc.

Riktlinjerna för hantering av intressekonflikter innehöll förutom generella bestämmelser för hantering av intressekonflikter även mer eller mindre detaljerade bestämmelser om ersättning till anställda, om intressekonflikter mellan olika försäkringstagargrupper samt regler för interna affärer, fördelning av gemensamma kostnader eller avtal mellan koncernbolag. I några bolag kompletterades riktlinjerna med bestämmelser i andra dokument, exempelvis arbetsordning för styrelsen eller verkställande direktören, regler för outsourcing m.m.

Alla livbolagen hade riktlinjer avseende koncerninterna affärer. Vid granskning av dessa konstaterade FI att innehållet och omfattningen varierade. Huvudsakligen var de dock av övergripande karaktär. Det saknades kompletterande instruktioner och dokumenterade rutinbeskrivningar. Endast i något fall tog riktlinjerna upp hela processen för koncerninterna affärer. Krav på att behovsanalys eller de affärsmässiga motiven för en transaktion skulle redovisas inför ett beslut saknades i flertalet riktlinjer. Majoriteten av riktlinjerna behandlade fördelning av gemensamma kostnader och prissättning av interna tjänster - marknadsmässighet eller självkostnad, men krav saknades på att metoderna för att fastställa marknadsmässiga avgifter eller principerna för beräkning av självkostnadspriset skulle redovisas. Otvivelaktigt är detta uppgifter som i praktiken redovisats till styrelserna, men det bör även finnas formella krav om detta.

I majoriteten av riktlinjerna ställde styrelserna inga krav på uppföljning och återrapportering. I de granskade riktlinjerna angavs i några fall att uppföljningar och kontroller skulle ske, men närmare instruktioner för när, hur eller av vem detta skulle göras saknades i stor utsträckning. I de åtta bolag som vid undersökningstillfället hade en compliancefunktion hade funktionen enligt sin instruktion endast ett allmänt ansvar för att kontrollera att regler efterlevdes och alltså inte särskilda instruktioner att följa upp hur riktlinjerna för hantering av intressekonflikter efterföljdes. FI var dock medveten om att bolagen de facto hade rutiner för kontroll av erhållna tjänster och uppföljning av kostnadsfördelning etc., men dessa var dåligt dokumenterade. Flera av bolagen hade dokumenterade processbeskrivningar men dessa var med något undantag inte möjliga att använda operativt.

Resultatet av undersökningen delgavs respektive bolag under juni 2005. Till åtta av de nio livbolagen framförde Finansinspektionen uppfattningen att deras regelverk inte uppfyllde god standard och anmodade bolagen att redogöra för vilka åtgärder man avsåg att vidta med anledning av FI:s kritik.

När det gäller Nordea konstaterade FI att bolaget hade upprättat riktlinjer som i huvudsak kunde anses uppfylla god standard. FI bedömde att Skandia hade omfattande regler men att de behövde samlas för att underlätta överskådligheten. Folksam, KPA och SPP ansågs ha tillfredsställande regler för uppföljning och kontroll men riktlinjerna i övrigt borde vara utförligare och mer konkreta. Dessutom borde Folksam och KPA upprätta processbeskrivning. LF hade riktlinjer som i stort kunde anses tillfredsställande men som borde kompletteras med processbeskrivning och instruktioner om uppföljning och kontroll. FI hade uppfattningen att SalusAnsvar samt SEB Trygg Liv Gamla och Nya borde ha utförligare och mer konkreta riktlinjer och instruktioner för uppföljning samt processbeskrivningar för att få operationella regelverk.

Uppföljning av undersökningen

Folksam, KPA, LF, SalusAnsvar, SEB Trygg Liv Gamla och Nya, Skandia och SPP lämnade i juli augusti 2005 på FI:s begäran redogörelser över vad som gjorts sedan undersökningstillfället eller vad man avsåg att göra med anledning av FI:s synpunkter på bolagens regelverk. Bolagen har sedan kompletterat med uppgifter fram till december 2005 om det fortsatta arbetet med regelverken.

Folksams riktlinjer för intressekonflikter har reviderats och en ny version har fastställts av styrelsen i juni och vidare har processbeskrivning och nya interna riktlinjer fastställts. Styrelsen för KPA har i september fastställt nya och detaljerade riktlinjer samt processbeskrivning och beslutsordning. Länsförsäkringars styrelse har i juni antagit nya och utvidgade riktlinjer och VD har fastställt processbeskrivning. I SalusAnsvar har styrelsen beslutat om utvidgade riktlinjer i september. Nya riktlinjer har fastställts av styrelserna i SEB Trygg Liv Gamla och Nya och beslutsprocessen för transaktioner mellan koncernbolag har dokumenterats. I Skandia har en arbetsgrupp bildats med uppgift att samla befintligt regelverk och en processbeskrivning har utarbetats. När det gäller SPP kvarstår någon komplettering som uppges ska vara genomförd under första kvartalet 2006.

De åtta bolagen har sedan FI påbörjade sin undersökning omarbetat och kompletterat sina regelverk kring interna affärer. Lagstiftarens intentioner avseende riktlinjer för interna affärer kan nu anses vara uppfyllda i de nio undersökta livbolagen. Enligt FI:s uppfattning har bestämmelserna i bolagen en i huvudsak tillfredställande god standard som rimligtvis säkerställer att otillbörlig vinstutdelning eller annan otillbörlig förmögenhetsöverföring inte sker. God standard förändras över tiden. Det är därför av vikt att styrelse och ledning i bolagen löpande utvecklar och anpassar bestämmelser och rutiner för att upprätthålla en god standard.

FI:s tillsyn av vinstutdelningsförbudet har tagits upp i utredningen Tillsyn på försäkringsområdet⁴. Utredaren har uppmärksammat svårigheten att bedriva tillsyn över detta område. Man konstaterar dock att problemet med försäkringstagarnas anspråk i eget kapital i icke-vinstutdelande bolag har uppmärksamats på ett bra sätt av FI och att bolagen arbetat med rutiner och riktlinjer för att dra gränser mellan ägarnas och försäkringstagarnas medel. Utredaren anser att FI bör fortsätta med sin tillsyn över koncerninterna affärer.

⁴ SOU 2005:85

Oberoende ledamöter i styrelsen

FI anser att kraven på styrelsens oberoende är uppfyllt i alla nio bolagen.

10

Från den 1 juli 2004 gäller således den nya lagbestämmelsen för styrelsen i ömsesidiga försäkringsbolag och i försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst. Mer än hälften av styrelseledamöterna ska vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag. Enligt förarbetena till lagändringarna⁵ ska arbetstagarrepresentanterna omfattas av bestämmelsens tillämpning. Bestämmelsen ska tillämpas senast vid första bolagsstämman efter lagändringen.

FI redovisar i följande tabeller styrelsernas sammansättning i de nio livbolagen dels i januari 2005, dels i november 2005. Flera av bolagen uppfyllde redan vid årsskiftet 2004/2005 bestämmelserna om antalet oberoende styrelseledamöter och andra har i samband med bolagsstämmorna under 2005 ändrat i styrelsesammansättningen.

Skandia Livs styrelse består för närvarande av åtta ledamöter. Av dessa är fyra inte oberoende. Flera omständigheter talar för att styrelsens sammansättning ändå kan anses tillfredsställande. Antalet beroende ledamöter har under året successivt minskat. Av de nuvarande fyra beroende ledamöterna är två så kallade arbetstagarledamöter och en är anställd i moderbolaget. Den fjärde beroende ledamoten är styrelseledamot i ett av Skandia Liv helägt dotterbolag. Vid lika röstetal i styrelsen har ordförandes utslagsröst naturligtvis betydelse. I Skandia Liv är styrelsens ordföranden oberoende. Det innebär att de beroende ledamöterna i en sådan situation inte förfogar över röstmajoriteten i styrelsen. När FI under undersökningens gång har vägt samman dessa omständigheter har slutsatsen blivit att det inte har funnits anledning att agera.

I lagstiftningen finns inte något krav på att styrelseordförande inte ska vara anställd i bolaget eller i annat företag inom gruppen. FI anser att förhållandet är intressant och har valt att redovisa det i tabellerna.

⁵ Prop 2003/04:109

STYRELSESAMMANSÄTTNINGEN JANUARI 2005

Bolag	Antal ledamöter	Anställda inom koncernen/ gruppen	Arbetsgarn-ledamöter	Styrelseledamöter i bolag inom koncernen/ gruppen	Oberoende ledamöter	<i>Oberoende ordförande</i>
Folksam	13		3		10	Ja
KPA	10	2	1	2	5	Nej
LF Liv	14	1	3		10	Nej
Nordea	4	2			2	Nej
SalusA	5	1		4	0	Nej
SEB G	5	2			3	Ja
SEB N	5	2			3	Ja
Skandia	9	2	2	1	4	Ja
SPP Liv	11	5	1		5	Nej

STYRELSESAMMANSÄTTNINGEN NOVEMBER 2005

Bolag	Antal ledamöter	Anställda inom koncernen/ gruppen	Arbetsgarn-ledamöter	Styrelseledamöter i bolag inom koncernen/ gruppen	Oberoende ledamöter	<i>Oberoende ordförande</i>
Folksam	13		3		10	Ja
KPA	9	2		1	6	Nej
LF Liv	13	1	2		10	Nej
Nordea	5	2			3	Nej
SalusA	5	1			4	Nej
SEB G	5	2			3	Ja
SEB N	5	2			3	Ja
Skandia	8	1	2	1	4	Ja
SPP Liv	9	3	1		5	Nej

Upplysningar i årsredovisningen

- Sju bolag har infört en separat not i årsredovisningen med utförlig information om närstående och närståendetransaktioner
- SPP Liv lämnar viss information om närståendetransaktioner i förvaltningsberättelsen
- SalusAnsvar Liv saknade så sent som den 15 december informationen enligt de nya upplysningskraven i sin årsredovisning
- Åtta bolag saknar en tydlig definition av vilka som utgör bolagets närståendekrets
- Samtliga bolag måste förbättra informationen om rutiner och kontroll för att ingå och följa upp närståendeavtal
- Flertalet bolag bör ge en mer samlad bild över transaktioner med närstående och transaktionernas betydelse för bolaget.

Nya regler om närståendepplysningar

Som nämnts inledningsvis så har FI infört nya krav på upplysningar om närstående och närståendetransaktioner i årsredovisningarna för icke vinstutdelande och ömsesidiga livbolag.⁶ Bestämmelserna gäller från räkenskapsåret 2004.

Kravet på öppenhet om närstående grundar sig i att ett bolags verksamhet och finansiella ställning kan påverkas väsentligt av relationer och transaktioner med närstående. Enbart existensen av en närståenderelation kan vara tillräcklig för att påverka ett bolag, då bolag kan komma att avstå från viss verksamhet eller vissa affärsförbindelser på grund av ett annat bolags inflytande. Närståenderelationer kan även påverka ett bolags finansiella ställning genom att transaktioner med närstående kan genomföras på andra villkor än om motparten inte är närstående.

Mot bakgrund av att försäkringstagarna i icke vinstutdelande livförsäkringssaktiebolag i normala fall står för en stor del av riskkapitalet i bolaget har det ansetts angeläget att i sådana bolag motverka den påverkan som intressekonflikter mellan livförsäkringstagarkollektivet och övriga intressenter kan få. De utökade kraven om öppenhet för livbolagen är en förtroendeskapande åtgärd och syftar till att reducera risken med intressekonflikter och för ogrundade misstankar om otillbörlig förmögenhets- eller risköverföring mellan livbolagens intressegrupper.

Begreppet närstående bolag

I rapporten Internaffärer i nio livbolag ligger fokus på så kallade ”koncerninterna transaktioner”, dvs. transaktioner mellan olika bolag inom en koncern. FI:s årsredovisningsföreskrifter har en vidare definition av begreppet närstående och därmed även transaktioner med närstående.

Enligt denna definition är ett bolag närstående om det utövar eller står under ett direkt eller indirekt bestämmande inflytande eller äger en andel som ger

⁶ Se 33 § 5 kap. i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2004:21) om årsredovisning i försäkringsföretag.

ett betydande inflytande.⁷ Bolag kan alltså vara närstående även om de inte ingår i samma koncern eller finansiella företagsgrupp och en närståenderelation kan föreligga även om det inte har förekommit några transaktioner. Även nyckelpersoner i ledande ställning utgör närstående i denna bemärkelse.

Nya krav på tilläggsupplysningar

De nya tilläggsupplysningarna innebär att bolagen ska beskriva dels vilka bolag som betraktas som närstående (oaktat förekomsten av transaktioner), dels de transaktioner som skett med närstående.

13

Vad gäller information om transaktioner med närstående ska bolagen ge en samlad bild av de transaktioner som förekommer; bland annat om dess karaktär och ekonomiska innebörd, motparter, hur prissättningsmetoden valts, samt hur bolaget kommit fram till ett marknadspris. Ytterligare ställs krav på att informera om vilka rutiner och kontroller som finns för att ingå och följa upp avtalen.

Bolagen bör även lämna en översikt av närståendavtal i tabellform, där avtalen rangordnas i väsentlighetsgrad samt avtalsförhållandena anges schematiskt.

Vanliga närståenderelationer och närståendetransaktioner

Livbolagen har ofta gemensam administration med andra bolag inom företagsgruppen. Denna kan omfatta gemensam personal, datadrift, marknadsföring och andra administrativa tjänster. Dessa gemensamma kostnader fördelas mellan bolagen och ger således upphov till så kallade närståendetransaktioner.

Bolagen köper även tjänster inom gruppen, exempelvis kapitalförvaltning eller försäljning av livbolagets produkter. Även i dessa fall ska upplysning om t.ex. varför man har valt en viss prissättningsmetod samt grunden för prissättning lämnas. Om marknadsprissättning tillämpas ska bolagen även ange hur man har gjort jämförelsen för likartade tjänster på marknaden.

Resultat av undersökningen om upplysningar i årsredovisningen

Undersökningen visar att livbolagen har uppmärksammat FI:s krav på ökade upplysningar. Sju av bolagen har i årsredovisningen för 2004 infört en separat not med utförlig information om närstående och närståendetransaktioner. Av övriga bolag lämnar SPP Liv viss information i förvaltningsberättelsen medan SalusAnsvar Liv helt saknar information om de nya tilläggsuppgifterna.

De bolag som lämnat information enligt de nya upplysningskraven beskriver närståendetransaktionernas karaktär samt dess ekonomiska innebörd. En del

⁷ Begreppet närstående motsvarar definitionen i den internationella redovisningsstandarden IAS 24 Upplysningar om närstående. Enligt denna standard innebär ett bestämmande inflytande en rätt att utforma ett företags finansiella och operativa strategier i syfte att få ekonomiska fördelar. Ett betydande inflytande innebär att ägarföretaget kan delta i de beslut som rör ett företags finansiella och operativa strategier, men innebär inte bestämmande över dessa strategier. Betydande inflytande kan uppnås via aktieinnehav, stadgar eller avtal.

bolag beskriver transaktionerna enbart i löpande text, medan andra har tabeller eller en kombination av text och tabeller. Generellt sett beskriver bolagen vilken prissättning som tillämpas för olika avtal och transaktioner, det vill säga marknadspris eller självkostnadspris. Kvaliteten på upplysningarna varierar dock mellan bolagen.

Samtidigt kan vi konstatera att bolagen brister i vissa av upplysningskraven, vilka beskrivs närmare nedan.

Närstående relationer

Bolagen har fokuserat på att upplysa om transaktioner som de har haft med närstående. Däremot är bolagen sämre på att beskriva vilka närståenderelationer som finns. Det är bara Folksam Liv som uttryckligen definierar sin närståendekrets. På grund av att livbolagen är eller bedrivs enligt ömsesidiga principer omfattas de normalt sett inte av koncernbegreppet. De har ändå ofta en närståenderelation till en koncern eller till vissa bolag i en koncern då det kan finnas ett betydande inflytande i livbolaget.

Det är svårt att enbart utifrån årsredovisningen avgöra om det förekommer närståenderelationer som ligger utanför koncernen eller företagsgruppen. Kretsen av närstående skiljer sig åt från ett bolag till ett annat och det är bara det enskilda bolaget som kan bedöma vilka som är närstående. Övrig information i årsredovisningarna väcker bl.a. frågan om det inte förekommer närstående, med vilka bolaget inte har gjort några transaktioner? Som nämnts tidigare kan enbart förekomsten av närståenderelationer påverka ett bolag och det är därför det högst relevant att varje bolag beskriver vilka som är närstående, oavsett om transaktioner har skett eller inte.

Internprissättning

I rapporten Internaffärer i nio livbolag noterades att prissättningsmodellerna för internprissättning varierar beroende på vilken typ av tjänst som avses. Exempelvis visade det sig att kapitalförvaltningstjänster oftast baserar sig på principerna om marknadsmässigt pris, men att koncerngemensamma kostnader och IT-kostnader oftast utgår från varianter av självkostnadsmetoder. Denna undersökning visar att en del bolag tillämpar både självkostnads- och marknadsprissättning, medan andra väljer bara en av metoderna.

Internprissättning är ett område där FI bedömer att bolagen inte har lämnat tillfredsställande information. Det är bara SEB Trygg Liv Gamla och SEB Trygg Liv Nya som beskriver de prissättningsmetoder som tillämpas, men trots detta är det delvis oklart om metoderna utgår från marknadspris eller självkostnad. Övriga sju bolag saknar information om hur prissättningsmetoderna har tillämpats.

När det gäller marknadspris är det viktigt att bolagen beskriver hur de kommit fram till ett marknadspris. Har de gjort jämförelser med liknande tjänster och varor på marknaden? Om det inte finns liknande varor och tjänster på marknaden, hur har bolaget då kommit fram till ett marknadspris? Inget av de sju bolag som anger att de tillämpar marknadspriser har lämnat tillfredsställande information om jämförelse.

Om bolagen använder sig av självkostnadsprissättning ska bolagen enligt föreskrifterna beskriva skälen för vald metod och varför de har valt själv-

kostnadsprissättning för vissa transaktioner men marknadspris för andra transaktioner. Av de fyra bolag som tillämpar självkostnadspriser saknar SPP Liv och Nordea Liv I tillfredsställande information om skälen för vald metod.

Vidare bör KPA Pensionsförsäkring, Nordea Liv I, SPP Liv och Folksam Liv förbättra informationen om väsentliga villkor för avtal som är ovanliga med hänsyn till liknande avtal på marknaden. Att öppet redovisa avtal med speciella villkor ger ytterligare skäl för en läsare att förstå att ingen påverkan på ersättning skett.

15

Nedan finns en tabell över hur väl de granskade bolagen uppfyller upplysningskraven om internprissättning enligt de kriterier som har gåtts igenom ovan:

<i>Bolag</i>	<i>Prissättning</i>	<i>Hur metoden tillämpas</i>	<i>Hur prisjämförelsen gjorts</i>	<i>Skäl för vald metod</i>
<i>Folksam Liv</i>	Självkostnadspris	Ingen information	-	Information finns
<i>KPA Pensionsförsäkring</i>	Självkostnadspris	Ingen information	-	Information finns
<i>Länsförsäkringar Liv</i>	Marknadspris och självkostnadspris	Ingen information	Ingen information	Ingen information
<i>Nordea Liv I</i>	Marknadspris	Ingen information	Ingen information	-
SalusAnsvar Liv ⁸	Ingen information	Ingen information	Ingen information	Ingen information
<i>SEB Trygg Liv Gamla</i>	Marknadspris	Tillfredsställande	Ingen information	-
<i>SEB Trygg Liv Nya</i>	Marknadspris	Tillfredsställande	Ingen information	-
<i>Skandia Liv</i>	Marknadspris	Ingen information	Ingen information	
<i>SPP Liv</i>	Marknadspris och självkostnadspris	Ingen information	Ingen information	Ingen information

Rutiner för att ingå och följa upp avtal

Årsredovisningsföreskrifterna kräver att bolagen ska beskriva vilka rutiner de har för att ingå och följa upp avtal med närstående. Det är endast Länsförsäkringar Liv som på ett tillfredsställande sätt beskriver hur de ingår avtal. Flera av bolagen anger att styrelsen fastställer riktlinjer för att ingå avtal eller att styrelsen har antagit en instruktion för att ingå avtal. FI anser inte att detta är tillräcklig information. Utifrån dessa begränsade upplysningar kan inte en läsare avgöra hur bolaget eller styrelsen går till väga för att ingå avtal och hur de arbetar med att följa upp utfallet av avtal med närstående.

Översiktlig bild av transaktioner i väsentlighetsordning

Informationen om bolagens transaktioner med närstående återfinns dels i bolagens not om koncerninterna transaktioner dels på andra ställen i årsredovisningen. FI:s föreskrifter ställer i och för sig inte några krav på att all information ska ges samlat, men det anges att upplysningarna om närståendevental bör lämnas genom en översiktlig uppställning som grupperar avtalen

⁸ Informationen om SalusAnsvar koncernens transaktioner med SalusAnsvar Liv finns dock i moderbolaget SalusAnsvar AB:s årsredovisning. Enligt denna tillämpas marknadsprissättning, men ingen information ges om hur tillämpningen eller prisjämförelsen har gått till.

i väsentlighetsordning. Avtalsförhållandena bör också anges schematiskt i en koncern- eller motsvarande gruppöversikt.

De flesta bolag har någon typ av översiktlig tabell över alla eller vissa av sina närståendeavtal. Det är dock bara Nordea Liv I som på ett tillfredsställande sätt uppfyller FI:s allmänna råd i detta avseende. Syftet med kravet på en tabell, som specificerar avtalen i väsentlighetsordning, är att förtydliga den text som beskriver avtalen; vilka tjänster som avses, motpart och avtalets väsentlighet. En schematisk bild ger en bättre översikt av avtalen och det är mer begripligt om de rangordnas så att läsaren förstår vilka avtal som är mest väsentliga, något som inte lika tydligt framgår när avtalen enbart beskrivs i text.

Uppföljning av undersökningen om upplysningar i årsredovisningen

FI har begärt kompletterande information om vissa upplysningskrav. Det är viktigt att dessa upplysningar förbättras eftersom FI anser att en öppen redovisning av närståenderelationer och transaktioner med närstående samt väsentliga avtalsvillkor bidrar till att öka marknadens förtroende för livbolagen.

Avsikten är att FI under kommande år ska följa upp om bolagen har åtgärdat de brister i upplysningarna om närstående som noterats i denna undersökning.

Finansinspektionens rapporter

finns på www.fi.se

- 2005:11 Från konto till konto VII
- 2005:10 Finanssektorns stabilitet 2005
- 2005:9 Hantering av klagomål i finanssektorn
- 2005:8 Företagens interna kapitalutvärdering
- 2000:7 Stärkt skydd för trafikskadade
- 2005:6 Den finansiella elmarknaden
- 2005:5 Livbolagens avgifter
- 2005:4 Blancokrediter till konsumenter
- 2005:3 Finanssektorns krisberedskap
- 2005:2 Livbolagens provisioner till försäkringsmäklare
- 2005:1 Indexobligationer – en granskning av informationen till kunderna
- 2004:11 Marknadstillsyn 2004
- 2004:10 Från konto till konto VI
- 2004:9 Finanssektorns stabilitet 2004
- 2004:8 Intressekonflikter i fondbolag
- 2004:7 Värdepappersföretagens rutiner vid kundorder
- 2004:6 Hushållens ökade lån – en riskanalys
- 2004:5 En plan för enklare regler
- 2004:4 Effektiv tillståndsgivning
- 2004:3 Sen fondhandel och market timing
- 2004:2 Internaffärer i nio livbolag
- 2004:1 Bankernas klagomålshantering

Finansinspektionen
Box 6750, 113 85 Stockholm
Tel 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se